

Két halott költő levelesládája

Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső harminc esztendő levelezése

Összeállította Magyar László

A kilencszázas évek elején kezdett forrni, vajudni az új magyar irodalom ódonillatu, szegényes, kopott hónaposszobákban, Budapest körengetegének mélyén, homályos diák-tanyákon, levegőtlen, füstös kávéházak márványasztalai körül, föllángoló ifju szivekben. Csudálatos szomjuság táplálta ezeket a lángokat, a tudás, a művelődés olthatatlan szomjúsága, amely egyazon friss forrásokhoz terelt sokakat a későbbi nagyok közül, mintha nagy harcra készült volna az a generáció, a magyarság elkövetkező véres és tragikus élet-halál-harcára. Hittel, öntudattal, egész lélekkel.

A magyar irodalom historikusai talán még nem is mérték le végső mértékkel Négyesy László professzor „stilusgyakorlatai“-nak igazán korszakalkotó jelentőségét, legfeljebb tudomásul vették és adatként, meghatározhatatlan értéként elkönyvelték, pedig ezeken az egészen különleges találkozókon az újuló magyarság szemponyjából igen-igen fontos embersorsok ölelkeztek össze és fordultak valamilyen cél, irány felé.

Érdekesek lehettek, voltak Négyesy professzor stilusgyakorlatai. Hirük gyorsan tulszárnyalta a pesti egyetem bölcsészeti fakultásának határait és ellenállhatatlan erővel vonzotta azokat, akiknek szívében, lelkében fellángolt valahogy a nyugtalanító, kutatásra, keresésre ösztökélő szomjuság. Így történt, hogy a szenvedélyes vitaüléseken, ezeken az egészen magasrendű önképzőkori összejöveleken egyre több és több idegen arc bukkant föl. A sápadt, sovány, égőszemű filozoptereken, a magyar végek későbbi tanárain kívül jogászok, orvostanhallgatók, technikusok egész serege nyomult be halkan a Négyesy-szemináriumba és lett részese az ott folyó lelkes munkának. Éppen úgy, mint akkortájt és később is Eötvös Loránt professzor előadásainak is nagy közönsége került ki az idegen fakultások hallgatói közül.

Érdekesen tarka társaság verődött össze a híres professzor körül, aki egyáltalában nem igyekezett professzorkodni ebben a forrongó együttesben, illetve a maga módján, a maga elgondolása szerint professzorkodott. Összeterelte a fiatalokat, figyelte, de nem zavarta őket. Hagyta, hogy forrjanak, vitázzanak, hadakozzanak. Csak a szomjuságuk tüzet szította bölcs, biztató szóval. Hallgatta végtelenbenyuló szenvedélyes vitáikat és figyelte: kiből mi lehet. Megérezte, hogy az új magyar élet és az újuló magyar literatura formálódik lázas lüktetéssel ezeken az összejöveleken, hogy a borzas fejekben, a mélytűzü szemek mögött elhivatolt magyar sorsok keresik a megnyilatkozás, a beteljesedés módját. Amíg lehetett, együtt tartotta őket, mert tudta, hogy egymást serkenthetik a legeredményesebben.

Négyesy László stilusgyakorlatain fogott kezét először egymással az új magyar költészet legtöbb későbbi kiválósága. Itt ismerkedett meg egymással Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Oláh Gábor, a tragikus sorsu Csáth Géza, aki orvostanhallgató volt, még pedig Brenner József néven, de az irodalmi problémák sokkal jobban érdekelték az orvosi tudományoknál és szívesebben boncolgatta a Négyesy-féle stilusgyakorlatokon Schopenhauer, vagy Nietzsche filozófiáját, mint a kórbonctani órákon a Duna hideg halottait. Sőt még Pogány József, a rosszlelkű proletárdiktatura Napoleon-epigonja is itt nyugta-

lankodott és lelkesedett ártatlan filozófiai és esztétikai eszméken.

Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső és Babits Mihály — husz év körüli gyereke ember mind a három — találkozásai ezeken az összejöveleken egy egész életreszóló szövetkezést jelentett. De jelentette a megújuló magyar költészet eljövételét is.

Nagyon tisztelték egymást ezek a „forradalmi“ fiatalok. A megsejtett tehetséget és az ígérkező költőt tisztelték egymásban. Figyel-

Halkszavu márkik csevegése

Ahogy olvasom a két teljesen összeforrt jóbarát leveleit, mintha két finombeszédű, halkszavu márkik udvarias csevegését hallanám.

»Kedves Juhász Gyula«, »Kedves Juhász«, »Kedves Mester«, »Kedves Barátom«, »Édes Juhász«, »Kedves jó barátom«, »Drága barátom« — szólítgatja Kosztolányi leveleiben a szegedi poétát. Sok levele és lapja között csak egy akad, amelynek a közvetlenebb »Kedves Gyulám« a megszólítása. Pedig ez az egy hivatalos, »üzleti« levél. A Pesti Hirlap levélpapírján írta, még pedig írógépen — az egyetlen gépirásos levél — 1925-ben.

»Kedves Gyulám, vers kell. A Pesti Hirlap jövő héten szépirodalmi mellékletet ad, mely kiválóan színvonalas és irodalmi lesz. Ezt Juhász-verssül akarjuk megnyitni. Sokkal többet fizetünk, mint bármely más lap, vagy folyóirat. Postafordultával küldje versét Lenkey Gusztáv szerkesztő ur címére. Öleli szeretettel

Kosztolányi Dezső.

„Kedves Kosztolányi“ — szólítgatja leveleiben barátját Juhász Gyula, akinek levelei között szintén csak egy akad „Kedves Dezső“ megszólítása.

De mindketten „önözik“, „magázzák“ egymást mindvégig, több, mint harminc esztendőn keresztül és talán a legcsudálatosabb az, hogy leveleikből mégis a legmeghittebb, a legmélyebb barátság melegsége sugárzik.

Nem összefüggő levelezés ez, nem szabályszerű kérdések és válaszok sorozata, az embernek, amint végigbongészi a sárguló lapokat, örkéntelenül is az az érzése, hogy mind a két költő önmagának írt és mind a kettőben tudatos volt a szándék, hogy az irodalomtörténet számára írjon. Pedig, amikor elkezdődött ez a levelezés, mind a két költő egészen fiatal ember volt, alig husz esztendő.

Azt sem lehet pontosan megállapítani, hogy a levelek milyen sorrendben követték egymást, elég sokról lemaradt a dátum is, nem lehet tudni, hogy egy-egy levélnek melyik a párja. De azért

ték, nőgatták egymást és csudálatosképen a féltékenység soha, egyetlen pillanatra sem zavarta meg tiszta barátságukat, pedig hát versenyársak lettek volna, lírikusok, a versforma művészei mind a hárman.

Most itt hevernek az elsárgult levelek az asztalon. Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső levelei. A legsárgábbak a kilencszázas évek legelején íródtak, tehát idestova négy évtizeddel ezelőtt. A legfrissebbek nem régen, hatnyolc évvel ezelőtt. Két igaz költő elröppent lelke ölelkezik össze bennük és a magyar literatura egyik legszebb, legharcosabb fejezete bontakozik ki belőlük.

Furcsa, ígézetes-hatású levelek. Juhász Gyula, a szegedi tiszapart szelíd füzeséjének álmódzója tárja ki a lelkét Kosztolányi Dezső örök panaszai felé. Sir, ujjong, panaszodik és lelkesedik a két örökfiatal, mindig vivódó lélek és — nem tehetek róla —, ahogy böngészem ezeket a régi leveleket, akaratlanul is Gulácsy Lajosnak, Nakongszipán elborult lelkű festőjének egyik Juhász Gyuláról készített karikatúráját látom. Ez a rajz fehérparókás francia márkinak ábrázolja a legszürkébb külsejű szegedi remetét.

a két színesen fejlődő lélek tisztán bontakozik ki belőlük.

Érdemes lenne leközozni teljes terjedelmében ezt az egész levelezést, amely szervesen odatartozik a két nagy költő életrajzához, sajnos, az új-ság meghatározott terjedelme erre nem nyújt lehetőséget. Ezért csak néhány érdekesebb, fontosabb szemelvényt közlünk itt a levelekből, lehetőleg betartva az időrendi sorrendet és ügyelve a gondolati kapcsolatokra.

A levelek

Kosztolányi írja Szabadkáról Szegedre 1904 június 27-én:

Kedves Juhász! Tudomására kell hoznom, hogy többemagammal egy vicclapot szerkesztünk, melynek minden szükségétét mi szerezzük be. Unokaöcsém, Brenner József a lap festője, akarunk utazni Szegedre, hogy az ottani műintézetben az autotipografiák, autotípiák s főleg a cinkografiák gyártását megtanulhassam... Hosszabb levelet írok a napokban.

Kosztolányi Dezső.

Kosztolányi írja Szabadkáról 1904 július 9-én Juhásznak Szegedre:

Kedves Juhász! Itt meg nem nevezhető csapásaim és szorosan egyéni jellegű kellometlenségeim okozták, hogy a rám nézve oly kedves érintkezést a rendesnél hosszabb időre megszakítottam. Kivánságának a napokban eleget fogok tenni. Meg fogja tőlem kapni a két tanulmányt. (Egy fecsegő, de magyában komoly croquist.) Sem melly egy hosszabb beszélést, több műfordítást és eredeti költeményt csapok. A közléstükre, ha lehetséges, számot tartok. Irja meg, hogy közölnek-e önnél verseket, hogy ne hiába másoljam le az ilyen mű irásaimat. Ez irásokat egy francia nyelv-tanban kapja meg, melyet önnek ajándékozok, hogy a nyelvet alaposan elsajátíthassa.

Bárkihez csak annyiban van közünk, amennyiben lelkünkhöz rokon

Kosztolányi írja Szabadkáról 1904 július 21-én:

Kedves Juhász! Először is egy hivatalos köszönet. Hazudnék, ha azt állitanám, hogy nem jól esett a versem megjelenése s főleg az ezáltal felkeltett ama remény, hogy rendes munkatársa lehet egy előkelő vidéki lapnak. Elvégre is az embernek szüksége van egy kis szellemi mozgásra, hogy sokszor megunt énjéből kissé kisétálgjon; e

kisétálásra pedig szeretek inkább tágas, szellős gyöpteret választani, hol alkalomadtán bukfencezni és cigánykerekezni is lehet, mint egy szemetes és előkelő helyet, hol a szabad mozgás meg van tiltva. Máskülönb ez a nekem most tett, kétségtelesen igen jóleső szívessége csak kis része annak, amivel Önnek tartozom: lemondok arról, hogy a visszafizélést levélileg intézzem el.

A kritikai nézeteire, amelyek jobban megörven-